

УДК 331.363

***В. М. Пархоменко,**
провідний спеціаліст
відділу дистанційного навчання,
мовної підготовки та професійного відбору з митної справи
Центр підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників
та кінології Держмитслужби*

***С. А. Попель,**
молодший науковий співробітник
відділ наукових досліджень з організаційних питань митної справи
Державний науково-дослідний інститут митної справи*

***К. Д. Мотюк,**
молодший науковий співробітник
відділ наукових досліджень з організаційних питань митної справи
Державний науково-дослідний інститут митної справи*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ

Постановка проблеми Ефективне впровадження системи безперервного професійного навчання працівників митних органів неможливо здійснити без вивчення передового досвіду його організації в розвинутих країнах світу. Зауважимо, що сучасний світовий розвиток дистанційного навчання, як напрям освітньої діяльності, передбачає використання різних методів, форм і засобів взаємодії зі слухачами в процесі самостійного, але контрольованого засвоєння визначеного масиву знань та потребує ретельної розробки кожної складової. Важливе місце в цій системі займають технологічні засоби, які є основою інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто відзначити, що питання дистанційного навчання персоналу митних органів на сьогоднішній день є мало вивченими, тому існує необхідність проведення подальших наукових досліджень у цьому напрямку. Серед нечисельних досліджень проведених у напрямку вивчення систем дистанційного навчання митників, заслуговують на увагу праці таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: Ш. Кудайкулова, С. Пьсол, О. Рябченко, П. Стефаненко, В. Ченцов.

Метою статті є дослідження міжнародного досвіду організації дистанційного навчання працівників митних адміністрацій.

Результати дослідження. Загальною рисою розвитку системи дистанційного навчання у світі є те, що його розглядають як перспективну форму освіти, оскільки вона має багато переваг: підходить усім, хто бажає навчатися; є значно дешевшою, ніж денна форма навчання; надає можливість одержувати «освіту на замовлення», яка має певні фінансові переваги порівняно з існуючою моделлю очної освіти. Основним стимулом для наполегливої роботи установ, які надають послуги дистанційного навчання, є універсальний доступ до нього при зменшенні ціни. Наприклад, Стенфордський університет пропонує доступ до близько 25 % від майже 200 курсів у мережі Інтернет. Усі ці курси ідентичні тим, що вивчаються в університеті при очній формі навчання [1].

Слід зазначити, що найбільшого розвитку системи дистанційної освіти набули у США, Великобританії, Канаді, країнах Європи, а також в процесі освітньої діяльності міжнародних організацій: ООН, Світового

банку, Всесвітньої митної організації тощо. Наприклад, модель дистанційного навчання США характеризується формуванням віртуальних університетів, що використовують передові інформаційні, комп'ютерні та мережні технології. Значну роль у розвитку й фінансуванні дистанційного навчання в США відіграють комерційні структури, що прагнуть підвищити рівень кваліфікації своїх співробітників. При цьому у США не існує єдиної системи контролю дистанційної освіти, оскільки дистанційні курси пропонуються не тільки державними, але й приватними вищими навчальними закладами [2].

Варто відмітити, що технології дистанційного навчання активно використовуються й державними органами влади в процесі підготовки та підвищення кваліфікації працівників. Особливо актуальною вона є для працівників митних органів, які виконують свої обов'язки в динамічних умовах, яким характерна постійна зміна законодавства щодо процедур митного оформлення. Це зумовлює необхідність безперервного навчання та підвищення кваліфікації без відриву від постійного місця роботи. В цій сфері заслуговують на увагу системи дистанційного навчання в Республіці Польща, Республіці Білорусь, Казахстані та інших країнах.

Зокрема, в Республіці Польща в сфері підготовки і підвищення кваліфікації працівників Прикордонної варти Республіки Польща використовується дистанційна система навчання E-learning [3]. Система E-learning (скорочення з англійської Electronic Learning) – система електронного навчання, синонім таких термінів, як дистанційне навчання, навчання із застосуванням комп'ютерів, віртуальне навчання, навчання за допомогою інформаційних, електронних технологій. Існує визначення, яке дали спеціалісти ЮНЕСКО: «e-Learning – навчання з допомогою Інтернет і мультимедіа».

У Головному центрі підготовки Прикордонної варти для реалізації дистанційного навчання застосовується локальна відомча

електронна мережа (Інтранет), побудована за принципами Інтернету. У рамках системи дистанційного навчання розроблено низку курсів, які включають у себе текстові навчальні матеріали, графічні матеріали, навчальні відеофільми і відеофрагменти, презентації, тести (усе в електронному вигляді). Перелік курсів розміщено в локальній мережі, тому всі бажаючі можуть пройти той чи інший курс, відповідно до професійних потреб. Для окремих категорій посадових осіб устанавлюється перелік курсів, які рекомендовано реалізувати в ході службової діяльності.

Тематика курсів розробляється за ініціативою органів охорони кордону або за ініціативою головного центру підготовки. Розробка програми і змісту курсу здійснюється викладачами центру. Окремі курси, наприклад щодо правил користування комп'ютерними програмними продуктами, надходять від сторонніх розробників на платній основі [3].

Досить цікавим є досвід використання дистанційного навчання працівників митних органів Республіки Білорусь. Зокрема, в Державному інституті підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів митних органів в процесі навчання та підвищенні кваліфікації посадових осіб митних органів використовується система дистанційного навчання «Прометей». У відповідності до ліцензії Міністерства освіти на право здійснення освітньої діяльності з перепідготовки та внесення змін до профілів (напрямів) підвищення кваліфікації, було переглянуто і вдосконалено підходи до організації навчання основам митної справи та поліпшення якості навчального процесу, подальшого поглиблення та систематизації професійних знань для первісної професійної підготовки [4].

Навчання за системою «Прометей» проводиться в два етапи:

1. Співробітники митних органів самостійно вивчають теми з використанням системи «Прометей» під керівництвом наставників.
2. Навчання проводиться відповідно до навчальної програми «Актуальні питання

теорії і практики діяльності митних органів», що розрахована на 80 навчальних годин.

Дисципліни, включені до програми, дозволяють сформувати чітке уявлення про принципи, основні поняття та інститути митної справи, ознайомити слухачів з системою і змістом нормативних правових актів, що регулюють порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон Митного союзу. Кожна дисципліна включає тлумачення найбільш важливих термінів і понять з митного законодавства. Мета підвищення кваліфікації – дати чітке уявлення про значення того чи іншого поняття, навчити правозастосуванню при здійсненні митної справи.

Методи та засоби реалізації змісту навчальної програми спрямовані на сприйняття і засвоєння знань (лекції, самопідготовка), на їх застосування і закріплення (практичні та семінарські заняття, ділові зустрічі, аналіз конкретних ситуацій), контроль і облік знань, а також на розвиток компетенції та інтелекту викладачів, використання ними в навчальному процесі сучасних технічних засобів навчання.

В Казахстані впровадження дистанційного навчання в процес підготовки та підвищення кваліфікації держслужбовців в Академії державного управління при Президенті Республіки Казахстану спрямоване на безперервний інтерактивний взаємозв'язок співробітників державних органів і викладачів Академії за допомогою Інтернет [5].

Система дистанційного навчання Академії дозволяє пройти навчання за програмами підвищення кваліфікації та професійної підготовки державним службовцям та освоїти додаткові навички та кваліфікації, розширити професійні можливості при його працевлаштуванні та кар'єрному зростанні.

Метою організації дистанційного навчання з підвищення кваліфікації кадрів в Академії державного управління при Президенті Республіки Казахстан є:

– створення освітньої системи, що відповідає світовим тенденціям, використову-

ючи можливості єдиного освітнього простору світової спільноти;

– створення можливості отримання якісної освіти як державними службовцями, так і всіма верствами населення, незалежно від місця їх проживання та соціально-економічного становища.

Навчання за системою дистанційного навчання в Академії розпочали проводити з 28 лютого 2011 року. Слухачі навчаються дистанційно без відриву від основної діяльності, зокрема, через комп'ютерну систему управління навчальним процесом системи дистанційного навчання Академії.

Клієнтам Мережі пропонується ряд освітніх послуг, серед яких дистанційні курси, семінари. Стандартний дистанційний курс триває, як правило, 1 місяць і включає в себе 5-7 модулів. Кожен курс, в середньому, включає до 72 академічних годин і має модульну структуру. Практична спрямованість курсів формується залежно від конкретних потреб і специфіки аудиторії і предмета.

Учасники освітнього процесу працюють самостійно, маючи постійну можливість контакту з викладачем за допомогою електронної пошти. Крім цього, учасники курсів забезпечуються комплектом навчально-методичних матеріалів (підручники, опорні конспекти, інструкції з організації навчання тощо) [5].

Канадське агентство прикордонної служби (The Canada Border Services Agency) використовує передові технології для навчання працівників правоохоронних органів, посадових осіб прикордонної служби для підвищення кваліфікації та покращення виконання своїх функцій та обов'язків. Дистанційне навчання також корисне для компаній, що надають брокерські та консалтингові послуги, приватним компаніям, що займаються експортом/імпортом. Програма дистанційного навчання дає змогу:

- дізнатися роль законодавчої юрисдикції митної, імміграційної та канадської продовольчої інспекції (прикордонної служби), у тому числі методів і процедур,

що застосовуються прикордонними та митними органами;

- зробити огляд митного законодавства, процедур та документації, а також імміграційного законодавства;

- отримати оцінку глобальної різноманітності шляхом додаткового вивчення законодавства і правил, що стосуються інших державних відомств;

- отримати навички роботи з обчислювальною технікою, комунікаціями, вирішення суперечок та набуття навичок критичного мислення.

Дистанційне навчання буває кількох типів. Для аспірантів програма триває 13 місяців. Для представників приватних митно-брокерських компаній навчання триває 2-4 семестри з традиційними 15-тижневими семестрами. Програма триває 5 тижнів для таких спеціальностей: співробітник прикордонної служби, співробітник з питань політики (молодший і старший), спеціаліст торгівельної відповідності, аналітик з імпорту, аналітик з класифікації, митний координатор (спеціаліст), митний аналітик [6].

Значних успіхів досягнуто у побудові системи дистанційного навчання митників Республіки Македонія. Дистанційне навчання та електронне навчання дозволяють митникам та іншим учасникам митних процедур виконання завдань з високою якістю і забезпечує умови і можливості для розвитку навичок, які будуть представлені у службах уряду, бізнес-спільноти та суспільстві у кращому вигляді. Програми електронного навчання відносяться до кількох зон та дозволяють отримати доступ з усіх митних органів незалежно від їхнього географічного розташування. Учасники мають можливість самостійно планувати навчання залежно від їх інтересів та потреб [7].

Навчання на відстані через Інтернет або Інтранет в поєднанні з мульти медіа-платформами задовольняє потреби в альтернативних формах навчання та підвищення кваліфікації. Дистанційне навчання включає участь кваліфікованих фахівців, велику колекцію ресурсів та можливість цілодобового доступу до них (24/7).

Проте найбільшої уваги заслуговує система професійного дистанційного навчання Всесвітньої митної організації CLiCK, оскільки вона створена спеціально для професійного навчання і обміну досвідом між всією світовою митною спільнотою.

Система дистанційного навчання всесвітньої митної організації CLiCK (CLiCK - Customs Learning and Knowledge Community) є всеохоплюючим інноваційним освітнім інструментом, який було створено Всесвітньою митною організацією з метою перетворення процесу навчання у невід'ємну частину успішного професійного розвитку, як окремої особистості, так і всієї митної служби [8].

Ця система пропонує актуальні навчальні теми з митної тематики, можливість обміну знаннями та досвідом між учасниками навчання з метою постійного вдосконалення професіоналізму в галузях оцінки ризиків, пост-аудиту, захисту прав інтелектуальної власності, митного контролю та впровадження міжнародних конвенцій та угод стосовно гармонізації митних правил та процедур, митної оцінки та захисту навколишнього середовища.

Програма наповнена традиційними короткотерміновими курсами навчання, які проводяться за підтримки ВМО. Важливим для практичного застосування є те, що технологія доступу до модулів досить проста (через Інтернет або Інтранет), але потребує від митних адміністрацій країн як певних фінансових внесків (оплата за курси) так і підготовленої матеріально-технічної бази [9].

Новий веб-портал надає широкий спектр інструментів для накопичення знань, які відповідають змінам в методах навчання:

- доступ до електронного навчання на регіональному та національному рівнях;
- мультимедійний обмін інформацією між учасниками;
- платформи для спільної роботи;
- спільні бази даних.

Численні відгуки учасників курсів дистанційного навчання свідчать про користь й ефективність такої форми передачі

знань і вмінь. Як відмітив генеральний секретар ВМО Кунію Мікурія у своєму зверненні, під час святкування Міжнародного дня митника у 2011 році: «Ця платформа забезпечує доступ до різноманітних інтерактивних курсів навчання і відкриває світ нових можливостей для членів ВМО, дозволяючи їм в індивідуальному порядку опанувати профільні знання і підвищити свій професійний рівень».

Що ж до вітчизняного досвіду використання систем дистанційного навчання в митній сфері, то в першу чергу слід відмітити діяльність Центру підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби на базі якого було створено систему дистанційного навчання, яка затверджена Положенням про дистанційне навчання в системі професійної підготовки працівників [10].

Формування змісту дистанційного навчання здійснюється на основі модульного підходу. При цьому кожний навчальний модуль – це цілісна, логічно побудована структура певної галузі знань. Добір змісту для модуля здійснюється відповідно до вимог кваліфікаційних характеристик і

принципів дидактики (науковість, доступність, зв'язок теорії з практикою тощо) та специфіки дистанційного навчання [11].

Дистанційне навчання працівників митної служби України здійснюється за програмами та навчально-тематичними планами, погодженими та затвердженими в установленому порядку.

Особливістю вітчизняної системи дистанційного навчання є наявності такого електронного ресурсу, як навчально-методичний кабінет. Навчально-методичний кабінет є свого роду базою даних в якій міститься вся необхідна інформація для проведення процесу самонавчання (лекції, законодавство, практикум). Даний інструмент є досить корисним оскільки містить в собі всю необхідну інформацію, крім того є абсолютно безкоштовним.

Проаналізувавши системи дистанційного навчання різних країн світу можна зробити **висновок**, що міжнародний досвід має виняткове значення для України, оскільки його можна використати, як для вдосконалення власної діяльності в зазначеній сфері, так і у зв'язку з входженням України в європейський освітній простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рябченко О. Все «за» и «против» дистанционного обучения через Интернет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internews.ru/era/6/6.html>.
2. Стефаненко П. В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / П. В. Стефаненко ; [Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України]. – К., 2002. – 37 с.
3. Псьол С. В. Дистанційне навчання в системі професійної підготовки прикордонників: досвід і перспективи розвитку/ С. В. Псьол, Л. В. Цвях // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpnparv_ppn/2010_56/10psvdpr.pdf.
4. Офіційний сайт Державного інституту підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів митних органів республіки Білорусь: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.gipk-customs.by/study/distancionnoe_obuchenie/
5. Кудайкулова Х. Ш. Дистанционные курсы повышения квалификации в академии государственного управления при президенте республики Казахстан / Х. Ш. Кудайкулова // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ou.tsu.ru/seminars/eois2012/articles/kudaykulova.pdf>
6. Law & security administration - customs border services [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cbsa-asfc.gc.ca/menu-eng.html>.
7. Стратегія професійного розвитку митників [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.customs.gov.mk/en/Uploads/Training_Strategy_New%202011%202013.pdf

8. A new Customs learning and education platform for the 21 st century // WCO News. – February 2011. – № 64. – P. 25.
9. World Customs Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: "aboutus_hometestimonies_testimonieslearning.htm">http://www.wcoomd.org/learning_home"/>"aboutus_hometestimonies_testimonieslearning.htm.
10. Положення про дистанційне навчання в системі професійної підготовки працівників Державної митної служби України: Наказ Державної митної служби України від 12 березня 2009 року № 222.
11. Ченцов В. В. Дистанційне навчання працівників митних органів України як складова процесу професіоналізації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pubupr/2010/2010-2/doc/1/06.pdf.

Пархоменко В.М., Попель С.А., Мотюк К.Д. Міжнародний досвід організації дистанційного навчання працівників митних органів

Анотація. У статті вивчено міжнародний досвід дистанційного навчання працівників митних органів. Проаналізовано моделі дистанційного навчання персоналу митних органів у різних країнах.

Ключові слова: професійна підготовка, митні органи, міжнародний досвід, дистанційне навчання.

Пархоменко В.М., Попель С.А., Мотюк К.Д. Международный опыт организации дистанционного обучения сотрудников таможенных органов

Аннотация. В статье изучен международный опыт дистанционного обучения работников таможенных органов. Проанализированы модели дистанционного обучения персонала таможенных органов в разных странах.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, таможенные органы, международный опыт, дистанционное обучение.

Parkhomenko V. M., Popiel S.A., Motiuk K.D. International experience of learning of customs authorities

Summary. The article studied international experience learning of customs authorities. The analysis model of distance training of customs authorities in different countries.

Keywords: training, customs authorities, international experience, distance learning.

